

Berachos (11a)

"בְּשֹׁבֶתְךָ בְּבֵיתְךָ" — The Baraisa cites the *pasuk* stating that you must recite the *Shema* **During your sitting in your house.** פֶּרֶט לְעוֹסֵק בְּמִצְוָה — **This excludes one who is occupied with performance of a mitzvah.**

"וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ" — The *pasuk* states further: **And during your going upon the road.** פֶּרֶט לַחֲתָן — **This excludes a bridegroom,** who is preoccupied with the thought of performing a mitzvah.

מִכָּאן אָמְרוּ — **From here they said:** הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה פְּטוּר וְאֵת הַיָּבָם — **One who is marrying a virgin is exempt** from reciting the *Shema*; **however,** one who is marrying a **widow is obligated** to recite it.

מֵאֵי מִשְׁמַע — **How does [the *pasuk*] imply** that one who engaged in performing a mitzvah does not recite the *Shema*?

אָמַר רַב פַּפּוּא כִּי דֶרֶךְ — **Rav Pappa said:** The implication is from the words *upon the road*, which obligate one only in a situation **comparable to “the road.”** מֵה דֶרֶךְ רְשׁוּת — **Just as** one's travels upon **the road** are for **discretionary** purposes, אַף כֹּל רְשׁוּת — **so too** with regard to **any** activity — it is interrupted for recitation of the *Shema* only if performed for **discretionary** purposes. One engaged in a non-discretionary act, however (i.e. a mitzvah), does not interrupt it to recite the *Shema*.

מִי לֹא עֹסֵק בְּמִצְוָה — **But are we not dealing** with a *pasuk* that can also imply **that he is going** on the way **for a mitzvah matter?** Since the *pasuk* does not specify one traveling for discretionary reasons, it may well be discussing even one who travels for the purpose of a mitzvah! וְאַפִּילוּ הֵכִי אָמַר רַחֲמֵנָא לְקָרִי — **And even so, the Merciful One stated that he must recite the *Shema*!** How then can this *pasuk* be used to teach that one does not interrupt a mitzvah to recite the *Shema*? — ? —

The Gemara answers:

אִם כֵּן — **If it is so** (i.e. that the *pasuk* refers even to one traveling to perform a mitzvah), לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא בְּשֹׁבֶת וּבְלִכְתְּ — **then let the Merciful One write simply: “while sitting and while walking.”** מֵאֵי „בְּשֹׁבֶתְךָ“ „וּבְלִכְתְּךָ“ — **Why** does the *pasuk* instead say: **during “your” sitting ... and during “your” going?**

בְּשֹׁבֶת דִּידָךְ וּבְלִכְתְּ דִּידָךְ הוּא דְמַחֲיִיב — **To teach that when occupied with your sitting and with your going, you are obligated** to pause and recite the *Shema*, הָא דְמִצְוָה פְּטִירָת — **but** when occupied **with an obligatory** sitting or going, **you are exempt** from reciting the *Shema*. Thus, this *pasuk* does in fact teach that one occupied with a mitzvah is exempt from recitation of the *Shema*.

Menachos (72a)

קוֹצְרִין מִפְּנֵי הַנְּטִיעוֹת וּמִפְּנֵי בֵּית הָאֵבֶל וּמִפְּנֵי בֵּית הַמְדָּרֶשׁ — **We may harvest** new grain before harvesting the *omer* **because of saplings, because of a place of mourning, or because of a curtailment of attendance at the study hall.**

מֵאֵי טַעְמָא — **What is the reason** to permit these harvestings? „קוֹצְרִיכֶם“ אָמַר רַחֲמֵנָא — It is because **the Merciful One**, in describing the *omer* as the first of the harvest, **stated: the first of “your” harvest,** which implies: וְלֹא קָצִיר מִצְוָה — **but not** the first of **a harvest of mitzvah.**

חמדה לדבר מצוה

בצל החכמה (ח"ג מג, א) - איתא במס' ברכות... מבואר דאי לאו דכתיב מיעוטה היו מחייבין עוסק במצוה בקריאת שמע והוי אסרינן לפני קצירת העומר אפילו קציר לצורך מצוה, מעתה לענין לאו דלא תתאוה ולא תחמוד דכתיב "לא תחמוד בית רעך" וגו' "אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו" ועוד כתיב "ולא תתאוה בית רעך שדהו" וגו' ומי לא עסקינן דחומד ומתאוה לדברים אלו לצורך מצוה כגון ביתו לצורך בית המדרש או בית יתומים, עבד ואמתו לחוטבי עצים ולשואבי מים לצורך בית הכנסת ובית המדרש וכי האי גוונא, שורו להקריבו לקרבן... ואפילו הכי אמרה תורה לא תחמוד ולא תתאוה וכיון דלא כתיב בהו מיעוט למעט חימוד לצורך מצוה גם לקושטא דמילתא שייכי גם בצורכי מצוה. [וע"ע דברי יציב ו, סה.]

דבר העומד למכירה

מנחת פתים - וכן לא תחמוד בכי האי גוונא מיירי שאין בדעת חבריו למוכרו, ולהראב"ד אין לאו דלא תחמוד רק בקנה בעל כרחו ולא אמרו הבעלים רוצים אנו.

פתחי חושן (א, סקכ"ח) - ואפשר שאפילו אינו בטוח שעומד למכירה מותר לשאלו אם רוצה למכרו, ואילו בלא תתאוה אינו עובר שלא אסרה תורה אלא כגון אלו המנויים בפסוק שאין עומדים למכירה.

שבט הלוי (ה, קונטרס מהצות ס' יט) - אפילו בסוחר שיש לו סחורה שדרכו למכור אותה אלא שעכשיו אינו רוצה למכור משום טעם והקונה הפציר עד שהסכים הרי זה עובר בלא תחמוד.

הפציר בו

רמב"ם (הל' גזלה א, ט וש"ע שנט, י) - כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבריו... והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו...
(א, יב) - והקונה דבר שהתאוה בהפציר בבעלים או בבקשה מהן עובר בשני לאוין, לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה.

בצל החכמה (ח"ג מג, ט-י) - אפילו לא נתן להם מיד עד שחזרו לבקש ממנו פעם שניה נלענ"ד שאין בו משום לא תחמוד דהמבקש שתי פעמים בודאי אינו עדיין בכלל מפציר כדמוכח ממש"כ הסמ"ע (רכה, ח) לענינו [של גניבת דעת]... ולכן בנד"ד שבודאי לא החליטו הבעלי בתים בדעתם שאם לא רצה הרב ליתן להם ממצות מצות שלו ישתדלו בכל עוז להשיג ממנו, וממילא דלא שייך בזה לאסור משום לאו דלא תתאוה.

מתנה

שערי תשובה (ג, מג) - החומד לקחת כל חפץ והוא איש נכבד שאם ישאל שאלה אור פניו לא יפילון אסור לשאול מעם רעהו מקח או מתת בלתי אם ידע כי נתון יתן לו בנפש חפיצה ולא ירע לבבו בתתו לו.

שו"ת ארץ צבי (ס' ד) - לענין הלכה כיון שכ"ק שליט"א [האדמו"ר מגור] הביע חוות דעתו הרמה שהוא רק מדת חסידות וכ"כ עוד בשם כ"ק אביו אור ישראל שוב אין להסתפק בזה כלל ובודאי דבריהם הקדושים דברי אלקים חיים הם.

חפץ חיים (ספר מצות הקצר ל"ת מ') - שלא לחמוד דבר של חברו וכו' ומצוי זה בחתן שמכביד על חותנו קודם החתונה שיתן לו דבר פלוני ופלוני מה שלא התנה על זה בשעת כתיבת התנאים ואף על פי שחותנו ממלא מבוקשתו אף על פי כן עובר החתן על לאו זה דלא תחמוד.

בצל החכמה (ח"ג מד, ה) - ולהנ"ל אף שמכביד עליו "שיתן" לו אין כאן משום לא תחמוד דלא שייך לא תחמוד במתנה ואין קפידה רק משום מדת חסידות לדעת רבינו יונה.

פתחי חושן (א, כח) - לענ"ד אפשר שזה אינו בגדר מתנה אלא כעין מקח, ועוד נראה שכשדוחק את חברו לתת לו מתנה אפשר שיש בו מעין חמס, וכל שכן כשאין ביכולת המחותר או ההורים ליתן.

היתרים אחרים

שו"ת ארץ צבי (ס' ד) - מותר לשאול על פתחי נדיבים שהרי כופין על הצדקה... ורבינו יונה לא מיירי אלא בעשיר דליכא מצוה.

בצל החכמה (ח"ג מד, יב) - על כל אחד מישראל לדאוג שחברו יוכל לקיים המצות המוטלות עליו.

דברי יציב (ו, סה) - לגבי צדקה לא שייך כלל הלאו דאינו חומד חפץ מסויים של חברו.